Valtioneuvoston kanslia NEUVOSTORAPORTTI VNEUS2020-00639

VNEUS Siivola Heli(VNK) 18.06.2020

Asia
Eurooppaministerien epävirallinen videokokous 16.6.2020

Kokous
Eurooppaministerien epävirallinen videokokous 16.06.2020

Eurooppaministerit valmistelivat 19.6. pidettävää Eurooppa-neuvoston jäsenten videokokousta käymällä keskustelun komission muutetusta rahoituskehysehdotuksesta (2021–2027) ja EU:n uudesta elpymisvälineestä. Keskustelussa painotettiin tarvetta edetä ripeästi ja valmiutta poikkeuksellisiin väliaikaisiin toimiin. Elpymisvälineen kytkemistä vihreään ja digitaaliseen siirtymään ja eurooppalaiseen ohjausjaksoon kiiteltiin. Välineen koosta ja kestosta, rahoituksen jakokriteereistä sekä lainojen ja avustusten suhteesta esitettiin erilaisia näkemyksiä.

Komissio antoi tilannekatsauksen EU:n ja UK:n tulevaa suhdetta koskevista neuvotteluista sekä erosopimuksen toimeenpanosta. Käydyssä keskustelussa korostettiin EU:n yhtenäisyyttä ja annettiin täysi tuki pääneuvottelija Barnierille ja hänen tiimilleen. EU tavoittelee edelleen kattavaa ja kunnianhimoista sopimusta, mutta ei ole valmis luopumaan keskeisistä periaatteistaan. Erosopimus ja siihen liittyvät pöytäkirjat on pantava täytäntöön täysimääräisesti.

Tulevat puheenjohtajavaltiot Saksa, Portugali ja Slovenia esittelivät neuvoston 18 kuukauden ohjelman (1.7.2020–31.12.2021).

Suomea edusti kokouksessa eurooppaministeri Tytti Tuppurainen.

1. Eurooppa-neuvoston jäsenten 19.6. videokokouksen valmistelu

Puheenjohtaja totesi, että Eurooppa-neuvoston jäsenten videokokouksen valmistelu on kokouksen pääaihe. EU:n monivuotista rahoituskehystä (MFF) ja elpymisvälinettä (”Next Generation EU”) koskeva kokonaisuus on monimutkainen, ennennäkemätön ja monin tavoin sensitiivinen. Sopu paketista tulisi saavuttaa mahdollisimman pian. Puheenjohtaja on järjestänyt sarjan valmistelevia Coreper-keskusteluja, mutta nyt on aika siirtyä poliittiselle tasolle.

Puheenjohtaja kertoi lyhyesti kontakteistaan Euroopan parlamentin (EP) kanssa. EP:lle keskeisiä kysymyksiä ovat erityisesti omat varat, tulevan rahoituskehyksen kapasiteetti investoida sekä elpymisväline ja tähän liittyvä budjettivallan käyttäjän roolin vahvistaminen. EP:n pääviestit on jaettu jäsenvaltioille kirjallisesti.

Komissio (varapuheenjohtaja Šefčovič ja komissaari Hahn) korosti, ettei koronakriisi ole ohi eivätkä sen vaikutukset kokonaisuudessaan ole vielä tiedossa. Tehokas vastaaminen poikkeukselliseen tilanteeseen edellyttää solidaarisuutta, koheesiota, lähentymistä ja ennen kaikkea nopeutta. Vihreän ja digitaalisen siirtymän edistäminen sekä resilienssin lisääminen ovat keskeisiä tavoitteita. Tarvitaan hyvä, eteenpäin katsova yhteisymmärrys heinäkuussa. EU:n on näytettävä kykynsä toimia.

Ministerien keskustelussa katsottiin yleisesti, että MFF:n ja elvytyssuunnitelman tulisi muodostaa johdonmukainen kokonaisuus. Tarvetta edetä ripeästi sekä valmiutta poikkeuksellisiin väliaikaisiin toimiin poikkeuksellisessa tilanteessa painotettiin. Esille nostettiin, että nopea elpyminen koko sisämarkkinoiden laajuisesti on kaikkien intressissä. Elpymisvälineen rahoittamista komission lainanotolla (korottamalla MFF:n menokaton ja omien varojen katon välistä liikkumavaraa) oltiin valmiita tarkastelemaan. Huomiota kiinnitettiin asianmukaisen oikeusperustan varmistamiseen. Elpymisvälineen kytkemistä vihreään ja digitaaliseen siirtymään sekä eurooppalaiseen ohjausjaksoon kiiteltiin, joskin hieman erilaisin painotuksin.

Elpymisvälineen koosta ja kestosta, rahoituksen jakokriteereistä sekä lainojen ja avustusten suhteesta esitettiin erilaisia näkemyksiä. Osa jäsenvaltioista oli pitkälti tyytyväinen komission ehdotukseen. Osa taas katsoi, että välineen tulisi olla pienempi ja kestoltaan rajatumpi, ja kyseenalaisti ajatuksen avustusmuotoisen tuen rahoittamisesta lainalla (”loans for grants”). Sen sijaan voitaisiin mahdollistaa lainat hyvillä ehdoilla (”loans for loans”).

Osa jäsenvaltioista katsoi, että elpymisrahoituksen jakokriteerit tulisi kytkeä selkeämmin covid-19-kriisin vaikutuksiin. Rahoitus tulisi kohdentaa eniten kärsineille sektoreille ja alueille, kuitenkin huomioiden, etteivät kriisin kaikki vaikutukset ole vielä selvillä. Osa korosti tältäkin osin tarvetta edetä ripeästi. Vaikka ehdotetut jakokriteerit eivät ole täydellisiä, niiden työstäminen veisi aikaa ja viivästyttäisi kiireellisesti tarvittavaa tukea. Jotkut toivoivat joustavuutta rahojen käyttöön jäsenvaltiokohtaisiin eroihin vedoten. Esille nostettiin myös kysymys tuen vastaanottokapasiteetista.

Muutetun MFF-ehdotuksen osalta keskustelussa tuotiin esille pitkälti jäsenvaltioiden aiempia MFF-kantoja vastaavia näkemyksiä. Tarpeesta mukauttaa tulevaa rahoituskehystä koronakriisin valossa oltiin samaa mieltä. Erilaisia näkemyksiä esitettiin muun muassa rahoituskehyksen kokonaistasosta, perinteisten politiikkojen (koheesio, maatalous) sekä uusien prioriteettien (ilmasto, tutkimus ja innovaatiot, puolustus jne.) ja koronakriisistä aiheutuneiden tarpeiden välisestä suhteesta, valmiudesta tarkastella mahdollisia uusia omia varoja sekä maksukorjauksista.

Moni nosti esille tarpeen vahvistaa kytköstä EU-rahoituksen ja oikeusvaltioperiaatteen (Rule of Law, RoL) noudattamisen välillä. Tämän tulisi koskea sekä MFF:ää että elpymisvälinettä.

Suomi totesi suhtautuvansa kokonaisuuteen rakentavasti, vaikka yksityiskohtiin liittyykin varauksia. Tarvitaan tehokkaita EU:n elpymistoimia, EU:n perussopimuksia noudattaen. Elpymispaketin tulee olla poikkeuksellinen, kertaluonteinen, väliaikainen ja räätälöity vain nykyistä kriisiä varten. Tulevan MFF:n tulisi olla keskeinen väline avustusmuotoiselle tuelle. Rahoituskehystä voitaisiin viilata, etenkin taloudellisen toipumisen ja uudistamisen, rakenteellisten uudistusten ja kilpailukyvyn edistämiseen. Esitetyt lisäykset Horisontti Eurooppaan, maatalouspolitiikkaan ja muuttoliikkeeseen ovat oikeansuuntaisia. Vahvan oikeusvaltiomekanismin tulee olla osa MFF-sopua, ja sitä tulee soveltaa myös elpymistoimiin. Suomen lähtökohtana on elpymisvälineen tuen lainamuotoisuus, mutta olemme valmiita tarkastelemaan myös muita toteutustapoja. Elpymisvälineen koon tulee olla esitettyä (750 mrd.) pienempi ja voimassaoloajan esitettyä (neljä vuotta) lyhyempi. Takaisinmaksuajan tulee olla esitettyä 30 vuotta lyhyempi. Rahoitus tulee kohdentaa taloudelliseen toipumiseen ja uudistumiseen. Investoinnit vihreään kasvuun, tutkimukseen ja innovointiin sekä digitalisaatioon ovat keskeisiä. Kytkökset vihreän kehityksen ohjelmaan ja eurooppalaiseen ohjausjaksoon ovat tärkeitä. Ehdotetut tuenjakoperusteet eivät ota täysin huomioon covid-19-kriisin vaikutuksia. Taaksepäin

katsovia jakokriteerejä tulee välttää. EU:n omien varojen enimmäismäärän ja rahoituskehyksen maksujen enimmäismäärän välisen liikkumavaran hyödyntäminen vakuutena voisi olla mahdollista, mutta ehdotetun korotuksen pitkä kesto on ongelmallinen. Tasapainoisen budjetin periaatetta (SEUT 310 ja 311) tulee noudattaa. Elpymisvälineestä aiheutuvien lisävastuiden tulee olla rajattuja, selkeitä ja suhteellisia. Neuvostolla tulisi olla näkyvämpi rooli elvytysvälineen toimeenpanossa ja varojen käytössä. Elpymisen kannalta keskeistä on myös varmistaa reilu ja avoin kilpailu sisämarkkinoilla ja jatkaa kunnianhimoisen, avoimen ja sääntöihin perustuvan kauppapolitiikan edistämistä.

Komissio (komissaari Hahn) katsoi elpymispaketin kokonaisrakenteen saaneen keskustelussa laajaa tukea. Yksityiskohdista on luonnollisesti erilaisia näkemyksiä. On vastattava johdonmukaisesti uusiin tarpeisiin unohtamatta perinteisten politiikkojen modernisointia. Avustusmuotoinen tuki tulisi nähdä investointina koko Euroopan nopeaan elpymiseen. Kytkös eurooppalaiseen ohjausjaksoon tuo lisäarvoa kaikille. Komissio on kuullut jakokriteerejä koskevan kritiikin. Tulisi edetä ripeästi huomioiden myös EP:n ja kansallisten parlamenttien rooli asiassa. Kyse on olemassa olevien perussopimusartiklojen soveltamisesta. On myös varmistettava tarvittava ”siltarahoitus” (”brigde financing”) nykyisestä rahoituskehyksestä.

Puheenjohtaja veti keskustelun yhteen todeten yleisten asioiden neuvoston jäsenten valmistelleen Eurooppa-neuvoston jäsenten videokokousta.

2. EU:n ja Ison-Britannian suhteet

Komissio tiedotti EU:n ja Ison-Britannian (jäljempänä UK) neuvottelujen tilanteesta ja erosopimuksen täytäntöönpanosta.

Varapuheenjohtaja Šefčovič kertoi erosopimuksen toimeenpanoa valvovan EU–UK-sekakomitean 12.6. kokouksesta. Kokouksessa tarkasteltiin työn etenemistä muun muassa kansalaisten oikeuksien, Irlantia ja Pohjois-Irlantia koskevan pöytäkirjan sekä rahoituskysymysten osalta. EU:n ja UK:n tuleva suhde voidaan rakentaa vain luottamuksen varaan. Tämä edellyttää erosopimuksen täysimääräistä, täsmällistä ja oikea-aikaista toimeenpanoa. EU on ollut avoin siirtymäajan pidentämiselle, mutta UK:n edustaja Michael Gove vahvisti sekakomitean kokouksessa, ettei UK aio hakea lisäaikaa. Jäljellä on noin kuusi kuukautta. Erityisesti seurataan Irlantia koskevan pöytäkirjan toimeenpanoa. UK:n maaliskuussa esittelemä paperi ei ole riittävän yksityiskohtainen, etenkään tarkastusten osalta. Avoinna on myös kysymys EU:n edustuksesta Belfastissa. Sekakomitean kokouksessa todettiin, että erosopimuksen toimeenpanoa tulee kiirehtiä. Edistystä tarkastellaan syyskuussa.

Pääneuvottelija Barnier kertoi EU:n ja UK:n tulevaa suhdetta koskevien neuvottelujen tilanteesta. Neuvottelumandaatti hyväksyttiin yleisten asioiden neuvostossa helmikuussa, ja takana on nyt neljä täyttä neuvottelukierrosta. Koronatilanne on vaikuttanut merkittävästi neuvottelujen kontekstiin, mutta viime viikkoina tahti on taas tiivistynyt. EU:n ja UK:n korkean tason tapaaminen 15.6. oli hyvä tilaisuus tarkastella saavutettua edistystä. Tapaamisessa noteerattiin UK:n päätös olla hakematta jatkoa siirtymäajalle ja päätettiin tiivistää neuvotteluja tulevasta kumppanuudesta, jotta sopimus voitaisiin tehdä ja ratifioida vuoden 2020 loppuun mennessä. Lisäksi vahvistettiin sitoutuminen erosopimuksen täysimääräiseen ja oikea-aikaiseen toimeenpanoon. Molemminpuolinen luottamus on edellytys tulevan suhteen rakentamiselle.

Barnier arvioi, että sopimuksen saavuttaminen yhteisen poliittisen julistuksen (lokakuu 2019) pohjalta on vielä mahdollista, mutta edellyttäisi UK:n lähestymistavan muuttumista. Sisämarkkinoiden etuja ei voi saada sitoutumatta tasavertaisiin kilpailuolosuhteisiin (Level Playing Field, LPF). Ratkaisuja on löydettävä myös muun muassa kalastuksen, liikkuvuuden, ulko- ja turvallisuuspolitiikan, sosiaaliturvan koordinoinnin sekä sopimuksen hallinnoinnin ja riitojenratkaisun suhteen.

Barnier korosti, että EU:n yhtenäisyys on sen suurin vahvuus. Neuvotteluissa komissio pyrkii jatkamaan kaikkien asioiden edistämistä paralleelisesti. Uutta mandaattia ei tarvita. Komissio on valmis tekemään työtä intensiivisesti ja etsimään kompromisseja ja yhteisiä ratkaisuja. Sopimus halutaan saavuttaa, mutta ei kuitenkaan hinnalla millä hyvänsä. EU:n keskeisistä periaatteista ja intresseistä on pidettävä kiinni. Sisämarkkinoita on suojeltava. Kansalaisten oikeuksia seurataan tarkkaan.

Barnier muistutti, että siirtymäajan päättyminen tulee joka tapauksessa muuttamaan tilannetta. Kauppa ei tule jatkumaan nykyisellään. Tulee valmistautua kaikkiin vaihtoehtoihin, myös sopimuksettomaan lopputulokseen. Barnier kiitti jäsenvaltioita yhteistyöstä ja luottamuksesta ja totesi jatkavansa tiivistä ja avointa yhteistyötä jäsenvaltioiden ja Euroopan parlamentin kanssa.

Käydyssä keskustelussa korostettiin EU:n yhtenäisyyttä sekä jäsenvaltioiden tukea ja luottamusta pääneuvottelija Barnierille ja hänen tiimilleen. Esille nostettiin, että UK näyttää nyt hakevan aivan erilaista lopputulosta verrattuna siihen, mistä sovittiin EU:n ja UK:n yhteisessä poliittisessa julistuksessa. Moni totesi, että sopimuksen saavuttaminen ennen vuoden loppua edellyttää UK:n lähestymistavan muutosta. On etsittävä yhdessä kompromisseja, mutta pidettävä kiinni aiemmin sovitusta. Neuvottelujen tiivistämistä pidettiin tervetulleena. Etenemistä paralleelisti eri osa-alueilla painotettiin. Sisämarkkinoiden yhtenäisyyttä ei tule vaarantaa, ja tasapuolisista kilpailuolosuhteista on pidettävä kiinni. Esille nostettiin myös yhteistyö kalastuksen, sosiaaliturvan koordinoinnin, liikenteen ja liikkuvuuden sekä sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden alalla. Monet painottivat tarvetta tehostaa varautumista kaikkiin vaihtoehtoihin (contingency planning).

Keskustelussa korostettiin myös tarvetta varmistaa erosopimuksen täysimääräinen toimeenpano. Erityistä huomiota kiinnitettiin Irlantia ja Pohjois-Irlantia koskevan pöytäkirjan täytäntöönpanoon sekä kansalaisten oikeuksiin.

Suomi totesi täyden tukensa Barnierille ja neuvottelujen tiivistämiselle. EU:n periaatteista ja prioriteeteista on pidettävä kiinni aikapaineesta huolimatta. Poliittiseen julistukseen pohjautuvaa neuvottelumandaattia ei ole tarvetta muuttaa. UK:n valikoivaa (”pick and choose”) lähestymistapaa ei voida hyväksyä. Neuvottelujen eri osa-alueilla tulee edetä rinnakkain. Suomelle on tärkeää reilu ja tasapuolinen ratkaisu lentoliikenteen osalta. Kaupan alalla toivotaan mahdollisimman läheistä ja liberaalia suhdetta, pitäen kuitenkin kiinni sisämarkkinoiden integriteetistä, tasapuolisista kilpailuolosuhteista sekä toimivasta ratkaisusta sopimuksen täytäntöönpanon ja riitojenratkaisun suhteen. On tärkeää valmistautua kaikkiin lopputuloksiin, mukaan lukien sopimukseton tila.

Puheenjohtaja veti keskustelun yhteen. Noteerattiin rajallinen edistys ja annettiin täysi tuki Barnierille. Halutaan saavuttaa edistystä yhteisen poliittisen julistuksen ja helmikuisen neuvottelumandaatin pohjalta. Erosopimuksen ja siihen liittyvien pöytäkirjojen täysimääräistä täytäntöönpanoa korostettiin, erityisesti Irlannin kysymyksen osalta. Odotetaan, että UK esittää konkreettisia toimia. Noteerattiin UK:n päätös olla hakematta jatkoa siirtymäajalle ja neuvottelujen tiivistäminen ennen vuoden loppua. Neuvoston mukana olo prosessissa on jatkossakin tärkeää. On varauduttava kaikkiin lopputuloksiin, myös sopimuksettomaan tilaan. Coreper viimeistelee päätelmät aiheesta. Päätelmät hyväksytään neuvoston kirjallisella menettelyllä.

3. Neuvoston 18 kuukauden ohjelma (julkinen käsittely)

Saksa, Portugali ja Slovenia esittelivät ulkoasianneuvoston puheenjohtajan (korkea edustaja Borrel) kanssa laatimansa neuvoston seuraavan 18 kuukauden ohjelman. Ohjelma hyväksytään neuvoston kirjallisella menettelyllä.

Saksa totesi, että neuvoston työssä painottuvat lähikuukausina etenkin 1) taloudellinen elpyminen (MFF ja uusi elpymisväline – sovun saavuttaminen edellyttää todellista eurooppalaista henkeä ja valmiutta kompromisseihin), 2) EU:n ja UK tuleva suhde (tavoitteena on läheinen ja tiivis kumppanuus, mutta ei hinnalla millä hyvänsä), 3) muuttoliike ja 4) oikeusvaltioperiaate.

Portugali painotti, että Euroopan resilienssin vahvistamisessa on kyse perusasioista: sisämarkkinoiden vahvistamisesta, Schengenin vaalimisesta, eurosta sekä ennen kaikkea kansalaisista huolehtimisesta, yhteisten arvojen suojaamisesta ja yhteisestä visiosta tulevaisuudelle. Trio tulee työskentelemään kasvun ja kilpailukyvyn perustan vahvistamiseksi, sisämarkkinapolitiikkojen johdonmukaisuuden varmistamiseksi teollisuus-, SME-, digi-, ilmasto- ja kauppapolitiikkojen kanssa, investointien ja taloudellisen elpymisen edistämiseksi ja EMU:n syventämiseksi. Tarvitaan myös myös arvojen resilienssiä (oikeusvaltioperiaate, mutta myös demokratia, ihmisoikeudet, tasa-arvo, köyhyyden vähentäminen, sosiaalinen suojelu, eurooppalainen sosiaalinen malli). Erityistä huomiota kiinnitetään sosiaaliseen ulottuvuuteen, etenkin sosiaalisen pilarin toimeenpanoon (ml. sosiaalialan huippukokous toukokuussa 2021). Ulkoisen toiminnan osalta keskeistä on vahva sitoutuminen multilateralismiin ja kunnianhimoinen kauppapolitiikka. Kumppanuuksia Afrikan, Aasian, Latinalaisen Amerikan ja transatlanttisten kumppanien kanssa edistetään. Tärkeää on myös vahvistaa EU:ta vastuullisena, kykenevänä ja luotettavana globaalina toimijana rauhan ja turvallisuuden alalla.

Slovenia korosti kestävän ja inklusiivisen kasvun edistämistä sekä vihreän ja digitaalisen siirtymän valtavirtaistamista. Erityisinä painopisteinä se nosti esille tekoälyn kaikkine eri ulottuvuuksineen sekä koulutuksen, tutkimuksen ja innovoinnin. Myös kunnianhimoiset kumppanuudet idässä ja etelässä ovat tärkeitä, samoin kuin Länsi-Balkanin maiden tie kohti EU-jäsenyyttä.

Komissio toivotti neuvoston 18 kuukauden ohjelman tervetulleeksi. Ohjelma on linjassa komission puheenjohtajan kuuden päätavoitteen ja EU:n strategisen ohjelman (2019–2024) kanssa ja vastaa myös koronakriisin tuomiin haasteisiin.

Suomen edustajat
Ministeri Tuppurainen ja virkamiesvalttuuskunta

Asiakirjat

Liitteet

Viite

Asiasanat	brexit, rahoituskehykset, talouspolitiikka, YAN Yleisten asioiden neuvosto, puheenjohtajuus
Hoitaa	**UM, VM, VNK**
Tiedoksi	EUE, LVM, MMM, OKM, OM, PLM, SM, STM, TEM, TPK, TULLI, VH, VTV, YM